

näe keskusteltavan nykyisten aivotutkimuksen inspiroimien tehostamisoppien yhteydessä. Eriarvoisuuksista vaikeneminen ei tarkoita, etteikö niitä edelleen olisi.

Teos pistää ajattelemaan myös sukupuolta ja luokkaa neurorationalisoinnin projektissa. Normaali työntekijä oli maskuliininen ja kova teollisuustyömies (vastakohtanaan ylitunteellinen nainen), neurorationalisointi työväen tehokkuuden optimointia ja Teollisuuden työjohto-opiston kurssit miesten tiedettä miehille. Nykyisten työn tehostamisoppien kohteena on kuitenkin yleensä (näennäisesti) sukupuolineutraali keskiluokkainen tietotyöntekijä. Lukija jääkin pohtimaan, mitä tämä merkitsee ”vanhojen” ja ”uusien” oppien vertailulle.

Mannevuotootea liiallisten kytkentöjen tekemisen olevan riski, jonka nykyisyyden historian tutkija ottaa. Teoksessa hahmotellut jatkumot yksilöä vastuullistavista tehostamisopeista esimerkiksi 2010-luvun työttömien aktivointipolitiikkaan ja 2020-luvun resilienssi- ja valmennuksiin kuvautuvat paikoin melko suoraviivaisina ajatellen, mitä työelämälle eri konteksteissaan on ajan saatossa tapahtunut. Eri aikakausien tehostamisoppien vaikuttaa sen sijaan kyllä yhdistävän usko ja luottamus tieteelliseen tietoon sekä mieltymys mitattaviin ob-

jektiiivisiin faktoihin. Työntekijän miinus on ollut eri aikoina mittaamisen ja psykologisoinnin kohteena. Työtehon optimoinnin ympärillä häärii edelleen liuta asiantuntijoita. Nykyään asiantuntijavaltaa käyttävien sosiaalisten insinöörien verkosto tuntuu kuitenkin olevan työntutkijoita ja -johtajia monenkirjavampi ja löyhemmin sidoksissa valtiollisiin instituutioihin. Työn tehostamisoppeja jaellaan kaupallisilla markkinoilla.

Mannevuotoote esille, että siinä missä sotienjälkeinen ihannetyöntekijä oli tavallinen keskiverto, nykyään tavoitellaan huippusuoritusta (pätenee tiettyihin töihin). Kansakunnan kukoistuksen tavoittelusta on siirrytty yksilöllisen menestyksen kultivointiin, mutta ei kokonaan. Nykyajan terveystutkimus saa äänensä kuuluville toisin kuin sotienjälkeinen teollisuustyöntekijä. Teknologian kehittyessä ihmiskoneita mitataan ja korjataan eri tavoin kuin ennen. Menneen ja nykyisen välisten kytkentöjen ja murtumien jatkoanalyysit edellyttänevät esimerkiksi sukupuolen ja luokan, työn eri muotojen ja kontekstien sekä digitalisaation mahdollistamien uusien mittaamisen ja hallinnan tapojen tarkastelua.

Ihmiskone töissä on suositeltavaa luettavaa kulttuurintutkijoille ja yhteiskuntatieteilijöille alasta riippumatta. Se sopii kaikille sotienjälkeisen Suomen aa-

te- ja kulttuurihistoriasta kiinnostuneille. Populaarinakin tekstinä avautuvan teoksen soisi kuluvan myös tutkijoita laajemmin lukijakunnan käsissä. Se tarjoaa esimerkiksi työterveyspsykologeille ja työhyvinvointivalmentajille ammatillisen itsereflektion aineksia.

Maija Korhonen

Kirjoittaja on psykologian yliopistonlehtori ja tutkija Itä-Suomen yliopistossa, jonka kiinnostuksen kohteita ovat muun muassa kriittinen (mielen)terveystutkimus työelämän kontekstissa sekä hallinnan tutkimus. Hän on tutkinut esimerkiksi työuupumuksen ja masennuksen suhdetta työn ja terveyden moraalisiin järjestyksiin.

Nykyäitiys prekaarissa (työ)elämässä

Prekaari äitiys: Kertomuksia palkkatyön reunamilta. Lilli Aini Rokkonen. Itä-Suomen yliopisto 2020. 324 s.

Lilli Aini Rokkosen yhteiskuntapolitiikan väitöskirja *Prekaari äitiys: Kertomuksia palkkatyön reunamilta* käsittelee nykyäitiyden ja -työelämän intensiivisyyttä ja haurautta. Tutkimuksessa on käytetty solidaarisen syvähaastattelun avulla kerättyä haastatteluaineistoa, jossa 13 alle kouluikäisen lapsen äitiä on

kutsuttu kertomaan niistä ratkaisuihin, pakoista ja valinnoista, joita he ovat tehneet *vakaan palkkatyön reunamilla*, kuten Rokkonen heidän asemaansa kuvaa.

Työn ja perheen yhteensovittaminen on hyvin paljon tutkittu aihe monilla tieteenaloilla. Rokkonen perustelee aihevalintaansa pyrkimyksellä tavoittaa uutta erityisesti työelämän muutosta ja nykyäitiyttä tarkasteltaessa. Rokkonen käyttämän laajan prekarisaatioon mukaan prekarisaatio on laajentunut tarkoittamaan pelkän työn sijaan koko elämää ja sen vaikutukset osuvat meihin kaikkiin, toki toisiin enemmän kuin toisiin.

Rikas aineisto haastattelemalla

Tutkimuksen juuret ovat sekä feministisen tutkimuksen että yhteiskuntapolitiikan kentillä. Feminististä puolta edustavat työssä esimerkiksi haastattelujen päämäärä antaa tilaa äitien kokemusten kuvauksille. Rokkonen pohittiin ansiokkaasti haastattelua metodina ja tutkijan roolia siinä, erityisesti tutkijanaisten ja luottamuksellisuuden ja hierarkioiden näkökulmasta. Hän nimittää itseään vertaiseksi kuuntelijaksi ja keskustelukumppaniksi, mutta ei epäroï pohtia myös tästä mahdollisesti seuraavia haasteita, kuten sitä, että haastateltava voi ikään kuin ”paljastaa liikaa”.

Yhteiskuntapoliittisiin aiheisiin, kuten naisystävälliseen hyvinvointivaltioon – tai sen murenemiseen – otetaan työssä myös kantaa muistuttamalla lapsiperheisiin kohdistuneista leikkauksista ja näiden leikkausten vaikutuksista erityisesti naisiin.

Rokkonen asettaa tutkimuskysymykseen ”mikä tekee nykyäitiydestä prekaaria”. Itse analyysi on jaettu alakysymysten avulla osiin. Yksinkertaisen kuvattuna ensin käsitellään äitiyttä, sitten työtä ja lopuksi äitiyttä ja työtä yhdessä, vaikka toki teemat kietoutuvat yhteen läpi tekstin. Tutkija kertoo käyttäneensä analyysin tukena myös kirjoittamaansa kenttäpäiväkirjaa ja valikoituja mediaotteita, jotka käsittelevät tutkittavaa aihepiiriä. Mediassa esillä olevat teemat nousivatkin haastatteluissa esiin, ja Rokkonen kertoo pyrkivänsä osoittamaan, että lopulta ”yksityisinä pidetyt ja koetut tunteet eivät ole ainutkertaisia, vaan jaettua kokemusta” (s. 102).

Intensiivinen äitiys – haurastuva työ

Äidiksi tulemisesta ja äitinä olemisesta kerrottiin Rokkonen mukaan haastatteluissa monipuolisesti. Hän on valinnut narratiivisen analyysinsä tueksi intensiivisen äitiyden mallitarinan, jota äidit sekä toistivat että haastoivat, osin myös ironian keinoin. Äitien arki piirtyy muuttu-

vana mosaiikkina, jonka osia ovat varhaiskasvatuspalveluiden sijaan esimerkiksi isovanhemmat, joiden apuun äidit turvaavat lapsen hoidon järjestymiseksi. Lasten isät olivat monissa kuvauksissa ikään kuin yksi vastuu lisää: naisten odotettiin tukevan ja antavan tilaa isyydelle, mutta he olivat silti itse päävastuussa lapsesta ja arjesta.

Haurastuvan työn analyysissa Rokkonen nostaa esiin naisten kokemukset suhteessa *prekaariin maailmaan*, kuten hän itse tilannetta kuvaa. Luvussa käsitellään monipuolisesti haastatteluissa nousseita teemoja opiskelusta uuden työn vaatimuksiin luovien alojen, yrittäjyyden ja hoivatyön konteksteissa. Hankaluudet ja konfliktit ovat saaneet oman alalukunsa ja esimerkiksi uupumuksen ja masennuksen nais erityisyyttä pohditaan useamman sivun verran.

Ennustamattomuus sekä äitiydessä että työssä vaikuttaa olevan osalle naisia itsestään selvää. Äidiksi tuloa ei voi määräänsä enempää suunnitella. Työn osalta ennustamattomuus on asia, joka konkretisoituu esimerkiksi humanistisen koulutuksen tai kulttuurialan myötä. Elämisen rytmin muutokset, kun työ ei ole säännöllistä ja varhaiskasvatuspalvelut eivät esimerkiksi tavu muuttuviin tarpeisiin, luovat tutkimuksen mukaan äideille useita haasteita arjessa. Kyse on myös työn ja kodin ra-

jojen hälvemisestä, kun töitä tehdään lasten tarpeiden ehdoilla. Toisaalta yksi haastateltava kertoo myös töiden menevän *siinä sivussa*, kuten lasten kasvatukseen ehkä useammin viitataan. Kun puhumme äitiydestä tai työstä, olemme tottuneet kulttuurisiin mallitarinoihin. Rokkonen haluaa kuitenkin muistuttaa, että tarinoita on monia. Tässä hän onnistuu, vaikka aineisto on määrällisesti suppea.

Uusi normaali myös työelämässä?

Tutkimus haluaa nostaa esiin epätyypillisten työsuhteiden muotoja, jotka jäävät usein tilastollisessa analyysissä pimentoon. Nämä silputtoiden tuomat pätkittäiset työllistymiset ovat naisten arkea, toisilla vähemmän ja toisilla enemmän. Oman lisänsä tuo intensiivisen äitiyden odotus kaikkensa lapsen eteen tekevästä äidistä, jonka äidit tunnistavat hyvin, mutta jota he myös haastavat esimerkiksi äitiyteen kohdistuvien odotusten suhteen. Suomessa ollaan historiallisesti tottuneempia kotiäitien sijaan (kokoaikaisesti) töissä käyviin äiteihin, jolloin äitien tavat toteuttaa äitiyytään ovat laiveammat, kuin kotiäitiyttä ihannoivassa kulttuurissa.

Kaiken kaikkiaan *Prekaari äitiys: Kertomuksia palkkatyön reunamilta* on selkeästi kirjoitettu, joskin melko monia

tulokulmia sisältävä teos. Kirjasta voi lukea myös oman mielenkiinnon mukaan vain osia, koska luvut toimivat mielestäni myös omillaan. Toistoa on jonkin verran, joten lukija ei kadota punaista lankaa, vaikka silmäilisi joitakin osioita kevyemmin. Suosittelen kirjaa lämpimästi kaikille työelämästä ja äitiydestä, mutta myös ihmislähtöisestä analyysistä ja haastattelusta metodina kiinnostuneille.

Jenny Säilävaara

Kirjoittaja työskentelee projektitutkijana Jyväskylän yliopistossa. Hänen väitöskirjansa (2021) käsitteli äitien kokemuksia pitkäkestoisesta imetyksestä.

Onko huonon johtamisen pandemia työelämässä sukupuolittunut?

Miksi niin monesta epäpätevästä miehestä tulee johtaja? Ja miten korjata tämä? Tomas Chamorro-Premuzic. Suom. Tatu Henttonen. Vastapaino 2021. 179 s.

Tomas Chamorro-Premuzicin teoksen keskiössä on johtaminen ja sukupuoli. Miksi huonoa johtajuutta on ja miksi huonot johtajat ovat useimmiten miehiä? Vähenisikö huono johtaminen, jos

johtajina olisi enemmän naisia?

Tomas Chamorro-Premuzic työskentelee työpsykologian professorina. Hänen kiinnostuksenkohteensa ovat tutkimuksellisesti liittyneet persoonallisuuteen ja johtamistyön tuloksellisuuteen. Kirjoittaja on kansainvälisesti tunnustettu johtamisen kehittämisen ja henkilöstöjohtamisen analytiikan asiantuntija. Kontekstuaalisesti kirja sijoittuu Yhdysvaltoihin ja se pohjautuu vuonna 2013 *Harvard Business Review* -lehdessä ilmestyneeseen artikkeliin.

Chamorro-Premuzicin perustavanlaatuinen lähtökohta on, että huonoja johtajia ja huonoa johtamista on liikaa. Kirjassa väitetään, että 75 prosenttia irtisanoutuneista työntekijöistä on eronnut lähijohtajansa takia ja että 65 prosenttia työntekijöistä haluaa enemmän uuden lähijohtajan kuin palkankorotuksen. Huono johtaminen esitetään kirjassa epidemian kaltaisena ongelmana. Kirjassa on oivaltavia esimerkkejä organisaatioiden arjesta ja sukupuolittuneista johtamiskäytännöistä kuten esimerkiksi johtajien rekrytoinneista. Kirjoittaja identifioi myös klassisen tarinan miehen uralla etenemisestä. Kuvitteellinen Stuart etenee johtotehtäviin ongelmitta. Stuart pitää itsestään kovaa meteeliä ja osaa erinomaisesti rakentaa ja hallita omaa mainettaan. Itse työstä tai johtamisesta hän kuitenkin suoriutuu keskin-